

HENRYK LIS
Warszawa

Wścieklizna na świecie i w Polsce w latach 1981 – 1983

Wścieklizna stanowi ciągle ogromne zagrożenie epizootologiczne i epidemiologiczne, a jej wagę podnosi jeszcze bardziej ewentualne nosicielstwo wirusa przez zwierzęta z utajoną lub bezobjawową postacią choroby (7). W latach 1972—1976 ponad milion osób musiano poddać szczepieniom i leczeniu, a jednocześnie w tym okresie zanotowano ponad 600 przypadków śmiertelnych u ludzi (3). W okresie 1976—1980 na półkuli zachodniej (głównie w Brazylii, Meksyku, Ekwadorze, Peru, Kolumbii i Salwadorze) stwierdzono 1384 przypadki wścieklizny u ludzi. W tym samym okresie (1976—80) zarejestrowano na kuli ziemskiej u zwierząt prawie 315 tysięcy przypadków tej choroby, z tego w Europie ponad 117 tysięcy przypadków, w Azji ponad 4300 (dane niepełne), w Ameryce Północnej ponad 96 tysięcy przypadków, w Ameryce Południowej ponad 83 tysiące przypadków, a w Afryce ponad 13 tysięcy przypadków (dane niepełne). Główny rezerwuuar wirusa wścieklizny stanowiły lisy, skunksy, szakale i inne wolnożyjące mięsożerne, nietoperze, a spośród zwierząt domowych psy i koty.

Celem niniejszego opracowania było określenie stopnia rozprzestrzenienia się choroby na świecie w latach 1981—1983 oraz przeanalizowanie jej występowania w Polsce.

Materiał i metody

Określenia liczby przypadków choroby dokonano na podstawie materiałów Międzynarodowego Urzędu Epizootii (OIE), Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) oraz informacji uzyskanych przy okazji spotkań robo-

Tab. 1. Ogólna liczba ognisk zgłoszonych do OIE z poszczególnych kontynentów w latach 1981—1983

Kontynent	Lata			Razem
	1981	1982	1983	
Afryka	2436 *	2438 *	1973	6667
Ameryka Płdn. i Środk.	7002 *	9028 *	11396 *	27426
Ameryka Płn.	12593	12193	4822 *	29608
Azja	1154 *	944 *	582 *	2680
Europa	19605	23783	22379	55767
Australia	<i>wolna od choroby</i>			
Ogółem	47790	48386	40892	132148

Tab. 2. Liczba ognisk wścieklizny w niektórych krajach z różnych kontynentów w poszczególnych miesiącach 1982 r. (dane OIE)

Kraj	Miesiące												Razem
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Brazylia	607	520	1055	754	464	285	318	602	1183	641	1068	362	7940
Francja	263	314	453	356	280	249	249	257	273	228	239	281	3442
Jran	31	47	42	36	45	47	12	30	42	31	26	33	422
Meksyk	275	367	281	278	328	250	245	194	285	254	226	164	3137
Zimbabwe	48	27	23	19	26	34	34	27	30	22	21	13	324
Polska	51	33	59	42	29	23	47	70	78	60	65	65	627

czych przedstawicieli służb weterynaryjnych różnych państw. Wykorzystano również dokumenty będące w posiadaniu centralnej administracji weterynaryjnej.

Wyniki i omówienie

W latach 1981—1983 zarejestrowano na świecie (dane bez Chińskiej Republiki Ludowej, Laosu, Kampuczy, Wietnamu oraz niektórych krajów afrykańskich) ponad 132 tysiące przypadków choroby (tab. 1). W tym najwięcej, gdyż ponad 65 tysięcy przypadków na terenie Europy, prawie 30 tysięcy przypadków w Ameryce Północnej, ponad 27 tysięcy w Ameryce Południowej, prawie 7 tysięcy ognisk w Afryce, niecałe 3 tysiące przypadków w Azji (1, 4). Krajami wolnymi od wścieklizny były Australia i Nowa Zelandia.

W Europie wścieklizny nie stwierdzono w krajach skandynawskich, Hiszpanii, Portugalii, Wielkiej Brytanii, Irlandii, Bułgarii, na Cyprze i Malcie. Największe jej nasilenie stwierdzono w RFN, Francji, Czechosłowacji, Jugosławii, NRD, Austrii i Szwajcarii.

Obserwując liczby przypadków wścieklizny w poszczególnych krajach, w okresie całego roku na przykładzie niektórych państw z poszczególnych kontynentów, nie stwierdzono istotnych różnic liczby ognisk zależnie od pory roku (tab. 2). W omawianym okresie prawie połowę wszystkich przypadków zarejestrowano na terenie Europy (tab. 3), natomiast ponad 40% przypadków stwierdzono w Amerykach, a

Tab. 3. Procentowe występowanie ognisk na poszczególnych kontynentach

Kontynent	Procent ognisk w stosunku do zgłoszonych w latach			Ogółem
	1981	1982	1983	
Afryka	5,7 *	5,3 *	4,3 *	5,1
Ameryka Płdn. i Środk.	16,4	18,5	27,6	20,8
Ameryka Płn.	29,4	25,2	11,9 *	22,4
Azja	2,6 *	1,9 *	1,4 *	2,0 *
Europa	45,9	49,1	54,8	49,7
Australia	<i>wolna od choroby</i>			-
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0

Według danych WHO (2) liczba przypadków wścieklizny zwierząt wolno żyjących w Europie stanowiła 78,8% wszystkich zachorowań. Nieco mniejszy procent (76,5%) zarejestrowano w Ameryce Północnej, natomiast całkowicie odmienną sytuację obserwowano w Ameryce Łacińskiej, gdzie wścieklizna psów stanowiła 76,5% wszystkich zachorowań, podobnie było w Afryce (68,6%) i Azji (92,6%). Analizując występowanie wścieklizny w USA, w latach 1965—1982 stwierdzono znaczne przesunięcia w zakresie zapadalności zwierząt domowych, gospodarskich i wolno żyjących.

W 1965 r. na ogólną liczbę 4584 przypadków, 412 występowało u psów, 289 u kotów, 625 u zwierząt gospodarskich, 1038 u lisów, 1582 u skunsów, 484 u nietoperzy, 99 u szopów, praczy, 54 u innych. Jeden przypadek zanotowano u człowieka. W 1982 r. zmniejszyła się liczba przypadków u psów (153 przypadki), kotów (209), zwierząt gospodarskich (381) oraz lisów (222), natomiast nastąpił prawie dwukrotny wzrost liczby przypadków u skunsów (ponad 3000), nietoperzy (975), szopów praczy (1156).

W Meksyku na ogólną liczbę 3313 przypadków stwierdzonych w 1982 r. prawie 3000 dotyczyło psów; jednocześnie wystąpiły 54 przypadki choroby u ludzi (5).

Zwalczanie wścieklizny od ponad 50 lat regulują przepisy opracowywane w poszczególnych krajach w oparciu o rekomendacje OIE, a także RWPG (te ostatnie w krajach obozu socjalistycznego). Główne zalecenia wynikające z tych przepisów to:

- możliwie szybkie i prawidłowe rozpoznawanie choroby,
- szybka likwidacja ogniska chorobowego,
- ograniczenia w poruszaniu się ludzi i zwierząt w okręgu zapowietrzonym i zagrożonym,
- stosowanie, bądź nie (zależnie od ustawodawstwa kraju) szczepień zapobiegawczych.

Z danych zebranych przez WHO (2) z 39 krajów świata wynika, że używane są szczepionki zawierające wirus żywy, inaktywowany, bądź zabity. Szczepionki produkowane są przy użyciu szczepów wirusa Flury HEP bądź LEP, ERA, ustalonego szczepu Pasterowskiego, szczepu Wnukowo, w Japonii na szczepie Nisliwiguhowa i USA na szczepach Kissling, HCP SAD i CVS. Większość szczepionek jest inaktywowana betapropiolaktonem, inne — pochodnymi etylaminami bądź fenolem. Niektóre szczepionki zawierają adiuwanty w postaci wodorotlenku glinu lub saponiny.

Dawka uodporniająca produkowanych szczepionek wahała się od 1 do 5, a nawet 10 ml. Okres odporności szczepionych zwierząt wynosił od 6 miesięcy do 3 lat, a w przypadku szczepionki ERA produkowanej w Kanadzie i stosowanej u bydła do 4 lat. Najszersze zastosowanie w ostatnich latach mają szczepionki inaktywowane. Ich produkcja została udoskonalona

przez użycie do tego celu wirusa namnażanego w kulturze tkankowej zgodnie z zaleceniami WHO. Szczepionki te produkowane w formie płynnej bądź liofilizowanej są skuteczne i nieszkodliwe, dają odporność do 3 lat, co sprawdzane było testami serologicznymi i wirusologicznymi. Mogą być stosowane w kombinacji z innymi szczepionkami (np. ze szczepionką przeciwpryszczycową). Godzi się przypomnieć, że do 1982 r. takie kraje jak: Australia, Austria, Cypr, Finlandia, Izrael, Liban, Malta, Szwajcaria i Syria nie produkowały szczepionki przeciwwściekliznowej dla zwierząt.

Wnioski

Z analizy zebranych materiałów wynikają następujące wnioski:

1. Różne jest nasilenie występowania wścieklizny na poszczególnych kontynentach.
2. Największe problemy dotyczące wścieklizny ma Europa i Ameryka Łacińska.
3. Doskonalenia wymagają metody rozpoznawania i zwalczania choroby.
4. W interesie zdrowia publicznego jest potrzebna szersza wiedza o występowaniu i zwalczaniu wścieklizny.

Piśmiennictwo

1. Animal disease reported to the OIE. Statistics T. 52. 1982.
2. Bögel K.: Guidelines for dog rabies control. WHO, Geneva 1984.
3. Lis H., Smiechowicz J.: Życie wet. 58. 200. 1983.
4. New animal diseases outbreaks reported to OIE. Statistics T. 53. 1983.
5. Rabies Bulletin Europe T. 8, nr 1, 1984. WHO, Tübingen RFN.
6. Rojahn A., Pittler H.: Dt. tierärztl. Wschr. 90, 250. 1983.
7. Stryszak A.: Życie wet. 58, 241, 1983.

Adres autora: dr habil. Henryk Lis, ul. Międzynarodowa 32 m. 21, 03-922 Warszawa

Лис Г. — Бешенство в мире и в Польше в 1981—1983 гг.

В 1981—1983 гг. зарегистрировали в мире 132 тыс. случаев бешенства (до данным OIE). Больше всего очагов (49,7%) зарегистрировали в Европе и обеих Америках (43,2%). В Польше в рассматриваемый период появилось 1911 случаев болезни, в том 61,3% случаев у лисиц, 10,3% у сельскохозяйственных животных, 8,3% — у кошек, 6,4% у косуль и 5,9% у собак. В общем у диких животных в Польше зарегистрировано 75,4% всех заболеваний. Не отмечено бешенства у людей. Наибольшая интенсивность болезни появилась в пограничных районах на западе и севере страны. Свободны от бешенства были некоторые центральные и южные воеводства.

Lis H. — Rabies in the world and Poland in 1981—1983

There were registered 132 000 cases of rabies in the world in 1981—1983 (OIE data). The highest number of foci (49.7%) was found in Europe and both Americas (43.2%). In Poland in the above period there occurred 1911 cases of the disease including 61.3% in foxes, 10.3% in farm animals, 8.3% in cats, 6.4% in roe-deers, and 5.9% in dogs. In wild animals in Poland there was registered 75.4% of all the cases of the disease. There were no cases of rabies in man. The highest intensity of the disease occurred in the regions adjoining the borders in the North and West of the country. Free from rabies were some central and southern districts of Poland.